

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Łódź, dnia 24 marca 2023 r.

Poz. 2570

UCHWAŁA NR XLVII/484/23 RADY GMINY SZCZERCÓW

z dnia 3 marca 2023 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Szczerców na lata 2023 - 2026

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40) w związku z art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840) Rada Gminy w Szczercowie uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Szczerców na lata 2023 -2026 w brzmieniu określonym w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Szczerców.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady Gminy
Szczerców

Barbara Szczepanik

Załącznik do uchwały Nr XLVII/484/23

Rady Gminy Szczerców

z dnia 3 marca 2023 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY SZCZERCÓW
NA LATA 2023 - 2026**

Szczerców 2023

Spis treści:

1. Wstęp
2. Podstawa prawna opracowania Programu
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce
 - 3.1. Podstawowe uwarunkowania prawne
 - 3.2. Pozostałe uwarunkowania prawne
 - 3.3. Pozostałe uchwały i rozporządzenia
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
 - 4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
 - 4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
 - 5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy) wynikające z dokumentów o charakterze strategicznym wynikające z opracowań wyznaczających kierunki polityki przestrzennej gminy
 - 5.2. Charakterystyka zasobów, analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy
 - 5.2.1. Zarys historii obszaru gminy
 - 5.2.2. Krajobraz kulturowy
 - 5.2.3. Zabytki nieruchome
 - 5.2.4. Zabytki ruchome
 - 5.2.5. Zabytki archeologiczne
 - 5.2.6. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków
 - 5.2.7. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy
6. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami
7. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami
8. Cele i założenia ochrony stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych z terenu gminy Szczerców
9. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami (określa gmina z zakresu: instrumentów prawnych, instrumentów finansowych, instrumentów społecznych oraz koordynacja i kontrolna)
10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Spis tabel:

Tabela 1.	Spis stanowisk archeologicznych w Gminnej ewidencji zabytków
Tabela 2.	Spis obiektów w Gminnej ewidencji zabytków
Tabela 3.	Kierunki działań i okres realizacji Programu

1.

Wstęp

Podstawowym założeniem niniejszego „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Szczerców na lata 2023 - 2026” jest ukierunkowanie polityki samorządu, służącej podejmowaniu i uplanowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Lokalne zabytki stanowią bowiem istotny element krajobrazu kulturowego, kształtując indywidualną tożsamość mieszkańców regionu. Gmina, będąc dysponentem zarówno wartości materialnych, jak i niematerialnych, ma za zadanie zachowane dziedzictwo przeszłości przechować oraz zadbać o jego stan, celem przekazania następnym pokoleniom. Celem Programu jest też organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Niniejszy Program to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego.

Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Gminny program opieki nad zabytkami sporządzany jest przez wójta, następnie po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, zostaje przyjęty przez radę gminy. Program ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata wójt przedstawia radzie gminy sprawozdanie z wykonania Programu. Przyjęty przez radę gminy w formie uchwały gminny program opieki nad zabytkami służyć ma podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program określa procedurę i przepisy prawa, pozwalające na wprowadzenie poprawnej polityki w zakresie dziedzictwa kultury oraz mechanizmy finansowania ich ochrony. Adresowany jest do mieszkańców gminy, w tym do właścicieli objętych ochroną obiektów, władz samorządu terytorialnego, miejscowych organizacji i władz Urzędu Gminy, mogących w praktyce zastosować się do nakreślonych postulatów i możliwości działań.

W dokumencie określono również źródła finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wraz z jego otoczeniem. Wskazano finansowanie zarówno ze źródeł publicznych (np. budżet państwa, budżet własny gminy, budżet jednostek samorządowych – powiatu i województwa, środki unijne, inne źródła zagraniczne), jak też ze źródeł prywatnych (osób fizycznych, organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji, osób prawnych itp.).

Poniższy program stanowi kontynuację opracowanego Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2017- 2020 przyjętego Uchwałą Rady Gminy Nr XXVIII/312/17 z dnia 14 marca 2017 r.

2. Podstawa prawna opracowania Programu

Podstawą prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Szczerców jest art. 21 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2022 poz. 840), w którym wprowadzony został obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, w oparciu o ewidencję oraz zgodnie z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. W przypadku programów na poziomie gminnym podstawą jest Gminna Ewidencja Zabytków przyjęta Zarządzeniem Nr 155/15 Wójta Gminy Szczerców z dnia 03.12.2015r. . W myśl art. 87 ust 1 w/w ustawy wójt (bądź burmistrz/ prezydent miasta w przypadku gminy miejskiej) sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami.

W art. 87 ust. 2 wymienione zostały zasadnicze cele sporządzenia takiego programu:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zgodnie z art. 87 ust. 3-5 w/w ustawy gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, po czym program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu wójt/ burmistrz/ prezydent miasta/ gminy co 2 lata sporządza sprawozdanie, które jest zobligowany przedstawić radzie gminy. Jednocześnie ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnione zostają w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 19 ust. 2 ustawy).

Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

3.1. Podstawowe uwarunkowania prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

Zgodnie z Konstytucją RP Państwo Polskie „strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju” (art. 5) oraz „stwarza warunki upowszechnienia i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju” (art. 6 ust.1), natomiast „każdy [obywatel] jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa” (art. 86). Rzeczpospolita Polska ma zatem obowiązek chronić dziedzictwo kulturowe, na którego straży powinni stać także obywatele państwa.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840)

Ustawa reguluje pojęcia: zabytku oraz ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, określając politykę zarządzania zabytkami, w tym kompetencje organów ochrony, administracji rządowej i samorządowej, formy ewidencjonowania zabytków, finansowania ich opieki, etc.

W art. 3 ustawy definiowane są podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami:

zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości;

zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych;

zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucja kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;

prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;

roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;

badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;

badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

krajobraz kulturowy – postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;

otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 4 ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej następujących działań:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrola stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 5 opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa w art. 7 określa formy ochrony zabytków, w szczególności:

- wpis do rejestru zabytków, który prowadzony jest przez wojewódzkiego konserwatora zabytków (dla danego województwa) (art. 8). Warunki i proces wpisania obiektu do rejestru zabytków określają art. 9 – 13, zaś sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2021 poz. 56);

- uznanie za pomnik historii, którym mogą zostać zabytki nieruchome wpisane do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury (przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego; art. 15);
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa. Cechą szczególną listy, poza podmiotem ją prowadzącym, będzie to, że znajdą się na niej zabytki ruchome, o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego. W przypadku zabytków wpisanych na listę została wyłączona możliwość wydania wielokrotnego pozwolenia na czasowy wywóz zabytku za granicę;
- utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej; park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 16);
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 19). Punkt ten dotyczy w szczególności zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru oraz ich otoczenia, a także innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, dla których w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego w razie potrzeby ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy (art. 18).

W ustawie zawarte zostały zapisy dotyczące obowiązków i kompetencji samorządów lokalnych w zakresie ochrony zabytków. Obok sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87), gmina:

- prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, w tym zabytków nieruchomych znajdujących się w rejestrze, ewidencji oraz innych wskazanych przez wójta/burmistrza/prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 22, ust. 4 i 5),
- tworzy na mocy uchwały rady gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, park kulturowy. Park kulturowy, przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być utworzony (art. 16),
- uwzględnia ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 18),
- może udzielić dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale (art. 81),
- na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wojewoda może powierzyć gminie prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych (art. 96). Ustawa reguluje również funkcjonowanie i zadania organów bezpośrednio związanych w państwie z ochroną zabytków. Zgodnie z art. 89. Ustawy należą do nich: minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków, wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków. Ponadto art. 90 ustawy precyzuje, iż Generalny Konserwator Zabytków jest sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. (Dz. U. z 2023 r. poz. 40)

Art.7. 1 ukazuje, iż wykonanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym obowiązkiem samorządów. Do zadań własnych gminy zaliczono: „Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty (...). W szczególności zadania własne obejmują sprawy dotyczące m.in.: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych”.

3.2. Pozostałe uwarunkowania prawne . .

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 503, 1846, 2185, 2747.)

Na mocy ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym gminy w dokumentach uwzględnia się m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1 ust. 2 pkt 4). Ustawa określa, że studium powinno w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10 ust. 1 pkt 4);
- określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10 ust. 2 pkt 4). W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:
- obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15 ust. 2 pkt 3),
- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15 ust. 2 pkt 4),
- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15 ust. 3 pkt 6).

Wymagania koncepcji ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39 ust. 3 pkt 2; art. 47 ust. 2 pkt 2). Projekt planu wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2021 r. poz. 2351 z późn. zm.)

Przepisy tej ustawy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2 ust. 2 pkt 3). W art. 5 ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstąpienie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych (art. 9 ust. 3 pkt 4).

Roboty budowlane wykonywane przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków wymagają decyzji o pozwoleniu na budowę. Na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymagają dokonania zgłoszenia – do wniosku o decyzję o pozwoleniu na budowę oraz zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 27 ust. 7).

Wg art. 30 ust. 2 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wymagane jest zgłoszenie do właściwego organu. W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze

postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji.

Art.39. ust. 1 reguluje problem wnoszenia nowych obiektów na obszarze wpisanym do rejestru zabytków oraz przekształcania samych zabytków, które to roboty wymagają uprzedniego pozwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków. Rozbiórka wpisanego do rejestru zabytków odbywa się na podstawie dokumentu wydanego przez Generalnego Konserwatora Zabytków, stwierdzającego skreślenie obiektu z rejestru (ust. 2). W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (Ust. 3). Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych (ust. 4).

Jeżeli nieużytkowany lub niewykończony obiekt budowlany nie nadaje się do remontu, odbudowy lub wykończenia, organ nadzoru budowlanego wydaje decyzję nakazującą właścicielowi lub zarządcy rozbiórkę tego obiektu i uporządkowanie terenu oraz określającą terminy przystąpienia do tych robót i ich zakończenia. Przepisu nie stosuje się do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków. W stosunku do obiektów budowlanych niewpisanych do rejestru zabytków, a objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, decyzję wydaje organ nadzoru budowlanego po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 67).

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2021 r. poz. 1973 z późn. zm.)

Ustawa w artykułe 400a pkt 26 wskazuje, że finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej obejmuje: „działania związane z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów, będących przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”.

Ustawa o z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2021 r. poz. 1098 z późn.zm.)

Ustawa w art. 5 pkt 21 wprowadza definicję terenów zieleni, jako m.in. „(...) parki, zieleńce, promenady, bulwary (...) zabytkowe oraz cmentarze oraz zieleń towarzysząca drogom na terenie zabudowy, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom, dworcom kolejowym oraz obiektom przemysłowym”.

Zgodnie z art. 81 parkiem gminnym (za zgodą właściciela terenu) może być teren położony poza obrębem miast i wsi o zwartej zabudowie, pokryty drzewostanem i nieobjęty ochroną na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków zgodnie z art. 83a. 1. wydaje wojewódzki konserwator zabytków. Za takie usunięcie zgodnie z art. 86. 1. nie nalicza się opłat, jeżeli usunięcie jest związane z odnową i pielęgnacją drzew rosnących na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2021 r. poz. 1899)

W rozumieniu Ustawy „opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami” jest jednym z wymienionych w art. 6 celów publicznych. Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Natomiast sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 13 ust. 4, 5).

Oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości gruntowej, na której zlokalizowane są obiekty wpisane do rejestru zabytków może wiązać się z wprowadzeniem przy określaniu sposobu korzystania nabywcy z tej nieruchomości obowiązku odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie (art. 29 ust. 2).

Podobnie rzecz się ma w przypadku ustanowienia trwałego zarządu nieruchomości (art. 84 ust. 4). Zgodnie z Ustawą trwali zarządcy mogą uzyskać obniżkę o 50% ceny nieruchomości (będącej zabytkiem rejestrowym) lub jej części oraz tożsamą obniżkę opłat. Bonifikata ta może jednocześnie ulegać zmianie. Podobnie opłaty z tytułu użytkowania wieczystego obniża się o 50%, jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 74 ust. 4).

Podziału nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków dokonuje się na podstawie decyzji wójta, po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości (art. 96.). W przypadku sprzedaży (bądź prawa użytkowania wieczystego) nieruchomości wpisanej w rejestr zabytków prawo pierwokupu przysługuje gminie (art. 109, ust. 1, pkt 4).

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2020 r., Nr 1057 z późn. zm.)

Do strefy zadań organizacji pożytku publicznego (fundacje i stowarzyszenia) można zaliczyć działalność na rzecz kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4, ust. 1, pkt 16), które określane są w statucie organizacji. Na rzecz działalności statutowej organizacje takie mogą otrzymać zlecenie na realizację zadania publicznego w drodze otwartego konkursu ofert od ministerstw, jednostek samorządu terytorialnego, etc. związanego w interesującym nas przypadku z ochroną i opieką nad zabytkami, rozumianą zarówno jako dbanie o fizyczny stan zachowania obiektów, jak też ich promocję, popularyzację i działalność edukacyjno – społeczną, opartą o regionalne i ponadregionalne dziedzictwo kulturowe. Szczegółowy wykaz organizowanych konkursów, na podstawie których organizacje pozarządowe mogą uzyskać dotacje na wskazane cele znajduje się w ostatnim rozdziale niniejszego programu.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1170 z późn. zm.).

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

3.3. Pozostałe uchwały i rozporządzenia:

Zasady ochrony zabytków oraz prowadzenia ewidencji zabytków przez gminę regulowane są również w aktach niższej rangi:

- 1) Rozporządzenie MKiDN z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56). W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów;
- 2) Rozporządzenie MKiDN z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r. poz. 81);
- 3) Rozporządzenie MKiDN z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2021 r. poz. 731).
- 4) Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:
 - a) Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r. poz. 385).
 - b) Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479.).
- 5) Zasady ochrony materiałów archiwalnych określone są w ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164 z późn. zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Pełna realizacja Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Szczerców będzie możliwa za sprawą uwzględnienia zapisów wcześniejszych dokumentów strategicznych szczebla krajowego, wojewódzkiego i powiatowego, pod warunkiem, że nie pozostają one w sprzeczności z lokalnym interesem ochrony dziedzictwa kulturowego gminy. W poniższym rozdziale zostaną przywołane najważniejsze dokumenty strategiczne odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i rozwoju turystyki w oparciu o posiadane zasoby zabytków.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022 – program stracił ważność

Został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019 roku i jest efektem wykonania upoważnienia ustawowego, zawartego w art. 84 i 85, ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Dokument ten określa cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na okres czterech lat. Wskazuje on także szczegółowo kierunki działań i zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, jak również warunki i sposób ich finansowania oraz harmonogram ich realizacji.

Celem głównym Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022 jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Został on opracowany na bazie wniosków płynących z realizacji i ewaluacji Programu 2014–2017, a także zmiany systemu ochrony zabytków wprowadzonej ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw.

Cel główny dzieli się na trzy cele szczegółowe, zawierające kierunki działań.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 1.1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym, w którym zawarte są następujące kierunki działań:

- szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
- budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym;
- merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach;
- konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.

Kierunek działania 1.2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym, w którym zawarte są następujące kierunki działań:

- wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych pracowników służb konserwatorskich;
- ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich;
- wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego;
- powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

CEL SZCZEGÓŁOWY 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

Kierunek działania 2.1.

Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami, w którym postuluje się upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych.

Kierunek działania 2.2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego, w którym postuluje się podniesienie bezpieczeństwa zasobów ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

CEL SZCZEGÓŁOWY 3: to budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Kierunek działania 3.1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości, w którym zawarte są następujące kierunki działań:

- kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności zabytków dla osób z niepełnosprawnościami;
- tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 został przyjęty Uchwałą Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. i stanowi kontynuację i aktualizację przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.

SRKS jest jednym z instrumentów realizacji Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Głównym celem SRKS jest zatem wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule SRKS: współdziałanie, kultura, kreatywność.

Są to:

- obszar 1: Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: Kreatywność - potencjał kulturowy i kreatywny.

Pełniejszego wykorzystania wymaga wpływ wybranych zasobów i narzędzi z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego na poziom kapitału społecznego, m.in. w wymiarze budowania tożsamości i kształtowania postaw obywatelskich. Wydarzenia, inicjatywy i zasoby o charakterze kulturalnym mogą wzmacniać poczucie wspólnoty i tożsamości, cementować środowiska lokalne, stwarzać przestrzeń do poszukiwań i inspiracji oraz stanowić miejsce spotkań dla różnych grup wiekowych i zawodowych. Niski poziom kapitału społecznego oraz podziały społeczne utrudniają budowanie wspólnoty państwowej, a także wpływają na osłabienie więzi z państwem i jego instytucjami. Znaczenie kultury dla rozwoju i jakości kapitału społecznego jest wieloaspektowe.

Z jednej strony warunkuje ona zachowania i postawy, ustanawia kody i sposoby komunikowania oraz organizacji społeczeństwa, z drugiej zaś stanowi zasób materialnych i niematerialnych dóbr, które tworzą fundament tożsamości i spoiwo społeczności. Potencjał kulturowy determinuje więc w istotnym zakresie sposoby podejmowania decyzji, umożliwia budowanie atmosfery otwartości i wzajemnego zaufania.

Dziedzictwo kulturowe, umożliwiając budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości, jest kluczowym elementem potencjału kulturowego i stanowi bezcenny zasób, który powinien być wykorzystany dla obecnego i przyszłego rozwoju.

Strategia zakłada trzy cele szczegółowe, które obejmują:

- 1) Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne poprzez: usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami, rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
- 2) Wzmocnienie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich poprzez: tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze, ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury, digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury, umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę, wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.
- 3) Wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju przez sektory kultury i kreatywne poprzez: wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju, rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych, wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

W ramach celu szczegółowego 2 SRKS wyróżniono ponadto następujące priorytety:

- 1) Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
- 2) Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury,
- 3) Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
- 4) Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,
- 5) Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

Poniżej zostały przedstawione projekty, które związane są pośrednio z ochroną dziedzictwa kulturowego oraz których okres realizacji wykracza powyżej 2021 r.

Dokument ponadto wymienia projekty strategiczne SOR przypisane do zakresu interwencji SRKS:

- Narodowy Program Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego – program obejmujący takie działania, jak: rozwój instytucji dialogu obywatelskiego, zniesienie barier rozwojowych dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, reformę systemu finansowania organizacji przez państwo, edukację obywatelską i historyczną oraz rozwój wolontariatu.
- Niepodległa – program budowania kapitału społecznego i wspólnoty obywatelskiej, zogniskowany wokół obchodów 100 rocznicy odzyskania niepodległości Polski, obejmujący m.in. kształtowanie postaw patriotycznych, budowanie pamięci zbiorowej i spójnego wizerunku Polski, włączanie obywateli do działania na rzecz dobra wspólnego.
- Pakiet dla Przemysłów Kreatywnych – ukierunkowany na wsparcie innowacyjnych produktów sektorów kultury i kreatywnych. Pakiet umożliwia budowanie przewagi konkurencyjnej w sektorze i przeciwdziałanie odpływowi kapitału kreatywnego.

Proponowane działania obejmują m.in. wprowadzenie zachęt dla realizacji produkcji audiowizualnych w Polsce, wprowadzenie wakacji podatkowych dla firm z sektora kreatywnego, ustanowienie tzw. szybkiej ścieżki podatkowej dla międzynarodowych produkcji z segmentu audiowizualnego.

- Program Klub – program wspierający działalność klubów sportowych (skierowaną do dzieci i młodzieży), które stanowią lokalne centra aktywności społecznej oraz są miejscem aktywnego spędzania czasu, budowania więzi społecznych i rozwijania kompetencji, takich jak umiejętność pracy w grupie, wytrwałość czy pracowitość.
- Rozwój Czytelnictwa – projekt ma na celu poprawę stanu czytelnictwa w Polsce poprzez wzmacnianie roli bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych jako lokalnych ośrodków życia społecznego stanowiących centrum dostępu do kultury i wiedzy. SRKS definiuje również dodatkowe projekty strategiczne, które nie znalazły się w SOR. Zostały one opisane we wcześniejszych fragmentach niniejszego dokumentu poświęconych poszczególnym celom SRKS. Lista projektów strategicznych SRKS obejmuje m.in. rozwój turystyki kulturowej – projekt ma na celu realizację działań systemowych dotyczących zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych i uznanych za Pomniki Historii, w tym dofinansowanie prac konserwatorskich oraz projektów wspierających proces upowszechniania dziedzictwa kulturowego i jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami. Celem projektu jest stymulowanie rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez wzrost atrakcyjności turystycznej opartej na zasobach kulturowych.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (aktualizacja Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, oprac. przez Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, przyjętej w dniu 17.11.2000 r. przez Sejm RP; M.P. Nr 26, poz. 432)

W najnowszej koncepcji (przyjętej uchwałą Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 roku), mowa jest o zrównoważonym rozwoju kraju. Ochrona dziedzictwa kulturowego wspomniana jest wielokrotnie, szczególnie przy omawianiu drugiego celu polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, dot. „poprawy spójności wewnętrznej (...) poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów”. Dokument zwraca uwagę na rażąco niskie, niezgodne z potencjałem rozwojowym, „wykorzystanie funkcji symbolicznych i promocyjnych tych zasobów” (s. 28). Wedle koncepcji powinny być chronione wraz z przyległą przestrzenią, tworzącą krajobraz kulturowy.

Podkreśla się konieczność nadania nieużytkowanym zabytkom, zgodnej z ich potencjałem i wymogami ochrony, funkcji, która może ocalić obiekty przed destrukcją.

Ponadto, w odniesieniu do ochrony zasobów kulturowych, Koncepcja zakłada:

- wzrost roli dziedzictwa kulturowego w procesach rozwoju przestrzennego (w perspektywie przyszłych 20 lat),
- przekształcenia zasobów, ich lokalizacja i umiejętność wykorzystania w procesach rozwoju będzie wpływała pozytywnie na tok koncentracji gospodarczej, ludnościowej i rangę kultury i turystyki,
- wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w rozwoju społeczno – gospodarczym intensywnie wesprze rozwój gospodarek lokalnych, wzmocnieniu muszą ulec funkcje symboliczne poszczególnych zabytków,
- wzrost odsetku dziedzictwa materialnego przekształconego w ramach rewitalizacji (szczególnie w strukturach metropolitarnych), rewitalizację jako element przywracający symbolikę miejsca,
- ochrona przestrzeni o charakterze symbolicznym, posiadającej ponadprzeciętne walory i znaczny potencjał rozwojowy będzie stopniowo zwiększana poprzez powoływanie kolejnych miejsc o charakterze promocji dziedzictwa kulturowego i naturalnego (miejsca światowego dziedzictwa UNESCO, pomniki historii i parki kulturowe).

Koncepcja odwołuje się do koncepcji KSOCh - Krajowego Systemu Obszarów Chronionych (systemu składającego się z parków narodowych (PN), rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych (PK), obszarów chronionego krajobrazu (OChK) i drobnych form uzupełniających, którego budowa, rozpoczęta w latach 70. XX wieku, nie została zakończona, a po zmianie Ustawy o ochronie przyrody w 2004 r. system stracił umocowanie prawne), podkreślając wzajemną korelację pomiędzy chronionymi zespołami przyrodniczymi (w tym Natura 2000), a znajdującymi się w ich obrębie siedliskami ludzkimi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi, które jako całość posiadają niejednokrotnie nie wykorzystany potencjał, mogący wspierać atrakcyjność danego regionu.

Dokument podnosi konieczność wprowadzenia zintegrowanej ochrony środowiska kulturowego w przypadku działań planistycznych, czyli „opracowanie metodologii dotyczącej identyfikacji równorzędnych wartości przyrodniczych, krajobrazowych, niematerialnego dziedzictwa kulturowego związanego z regionem geograficznym i zabytkowych obiektów kultury materialnej (...) oraz zarządzania nimi w celu stworzenia warunków do prowadzenia aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do tych zasobów”. Całość ma być opracowana przez zespół, złożony z przedstawicieli ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, ministra właściwego ds. kultury i dziedzictwa narodowego, Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz środowisk naukowych. Same obszary zostaną natomiast „wyodrębnione w planach zagospodarowania przestrzennego województw jako ustalenie wiążące”.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

Została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 14 lutego 2017 roku, jest kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej kraju. W rozdziale VII. Opis głównych obszarów koncentracji działań wśród projektów strategicznych wymieniona została digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej, czyli kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Łódzkiego na lata 2020-2023.

W długofalowej perspektywie wizja odzwierciedla pożądaną stan województwa pod względem zachowania i właściwego wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego, a jego osiągnięciu ma sprzyjać realizacja założonych celów operacyjnych, tj.:

1. Atrakcyjność krajobrazu kulturowego
2. Zintegrowany system zarządzania dziedzictwem kulturowym

3. Tożsamość wielokulturowa regionu.

Aktualna pozostała zatem wizja rozwoju nakreślona w poprzedniej edycji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2016-2019, która brzmi:

REGION WYRÓŻNIAJĄCY SIĘ RÓŻNORODNOŚCIĄ WALORÓW DZIEDZICTWA
KULTUROWEGO I SPUŚCIZNY DZIEJOWEJ, STANOWIĄCYCH PODSTAWĘ WIELOKULTUROWEJ
TOŻSAMOŚCI WOJEWÓDZTWA.

Poniżej przedstawiono Cele operacyjne, działania oraz zadania określone w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023.

Cel operacyjny 1: Atrakcyjność Krajobrazu Kulturowego poprzez działania mające na celu tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego

Cel operacyjny 2: Zintegrowany system zarządzania dziedzictwem kulturowym obejmuje działania mające na celu tworzenie i udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów, wzmocnienie instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego a także poprawę bezpieczeństwa i dostępności zabytków ruchomych.

Cel operacyjny 3: Tożsamość wielokulturowa regionu obejmuje kreowanie marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym jak również Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym.

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030

Cele strategiczne polityki rozwoju województwa łódzkiego ukierunkowują zakres niezbędnych działań, w perspektywie roku 2030, pozwalających na wykorzystanie potencjałów i niwelowanie barier rozwojowych, zdiagnozowanych jako strategiczne wyzwania rozwojowe. Odnoszą się do działań realizowanych w sferze gospodarczej, społecznej, przestrzennej, uwzględniając współzależność procesów rozwojowych zachodzących w ramach tych trzech sfer.

Dodatkowo wskazano jeden cel horyzontalny: Efektywnie i odpowiedzialnie zarządzany region. Skuteczne działania podejmowane w sferze zarządczej pozytywnie oddziałują na realizację wskazanych powyżej celów strategicznych oraz pozwolą na skuteczną realizację Strategii i optymalizację procesów rozwojowych.

W ramach tego celu działania będą skoncentrowane na poprawie funkcjonowania administracji publicznej oraz rozwoju współpracy na różnych poziomach zarządzania, szczególnie współpracy samorządu wojewódzkiego i samorządów lokalnych.

Istotą tego celu będzie prowadzenie zintegrowanej polityki rozwoju, zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju, poprzez wzmacnianie potencjału endogenicznego miast i obszarów wiejskich, podniesienie ich atrakcyjności osadniczej, niwelowanie barier rozwojowych, zapobieganie peryferyzacji. Kluczowe znaczenie będzie przy tym Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego – 16 – Poz. 462 miało poszanowanie zasad ochrony środowiska, w tym najwartościowszych elementów środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu. Polityka zrównoważonego rozwoju pozwoli na zaspokojenie potrzeb obecnych mieszkańców województwa łódzkiego i zachowanie najcenniejszych elementów środowiska dla przyszłych pokoleń. Osiąganie efektu synergii w procesach rozwoju społeczno-gospodarczego będzie następowało z poszanowaniem walorów przestrzeni.

Poniżej przedstawiono cele Strategii spójne z przedmiotowym opracowaniem:

Cel operacyjny 3.2. Ochrona i kształtowanie krajobrazu

3.2.1. Ochrona wartości i kształtowanie dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez:

- zachowanie kompletności i integralności zasobu jako czynnika definiującego krajobraz kulturowy i tożsamość regionalną, ze szczególnym uwzględnieniem pomników historii, zabytków reprezentatywnych, historycznych jednostek przestrzennych oraz unikatowych komponentów dziedzictwa m.in. przemysłowego, związanego z komunikacją, sakralnego, rezydencjalnego, filmowego, mniejszości narodowych, drewnianego,

- wykorzystanie potencjału dziedzictwa do celów użytkowych (w tym komercyjnych) i promocyjnych (rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz zagospodarowanie obiektów zagrożonych i nieużytkowanych m.in. na funkcje kulturalne, naukowo-edukacyjne, turystyczne i rekreacyjne, zapewnienie należytego stanu zachowania zwłaszcza unikatowych komponentów), z uwzględnieniem walorów krajobrazowych i przyrodniczych,
- zwiększenie skali i skuteczności ochrony zasobów kulturowych, w tym wspieranie projektów rewitalizacji zabytków, rozszerzenie możliwości finansowania, wspieranie alternatywnych form finansowania dziedzictwa kulturowego, np. finansowanie społecznościowe,
- inwentaryzacja i promocja lokalnych form architektonicznych zabudowy, promowanie wiedzy o architekturze, przygotowanie katalogów wzorów projektowania form nowej architektury (zgodnej z tradycją lokalną) wpisanej w kontekst krajobrazowy

Obecnie obowiązujący Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego został przyjęty Uchwałą Nr LV/679/18 przez Sejmik Województwa Łódzkiego dnia 28 sierpnia 2018 r. Plan określa cele i kierunki rozwoju przestrzennego regionu.

W obszarze dziedzictwa kulturowego wskazano cel szczegółowy nr V. Region o dobrze zachowanym dziedzictwie kulturowym.

Dla osiągnięcia poprawy stanu zachowania dziedzictwa konieczne jest podejmowanie działań o charakterze naprawczym. Zakłada się w szczególności kontynuację już realizowanych procesów rewitalizacyjnych w obrębie zabytkowych założeń przestrzennych i inicjowanie nowych, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów oraz obiektów przedstawiających wybitną wartość oraz zagrożonych degradacją, w tym reprezentatywnych i zlokalizowanych w kreowanej sieci ośrodków historycznych.

Istotne znaczenie dla utrwalania niematerialnych komponentów tradycji regionalnej będą mieć poczynania ukierunkowane na wzmacnianie walorów i cech specyficznych definiujących wyodrębnione podregiony kulturowe. Zakłada się wspieranie i promowanie inicjatyw związanych z kultywowaniem lokalnego folkloru oraz Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego – 17 – Poz. 462 zachowaniem różnorodności jego przejawów. Do zachowania ciągłości kulturowej przyczyni się kreowanie sieci ośrodków historycznych, głównie poprzez wzmacnianie instytucji kultury, w szczególności tych o zasięgu ponad regionalnym i pełniących rolę wiodącą, polegające przede wszystkim na podnoszeniu jakości infrastruktury, poprawie dostępności i rozwoju współpracy.

Wyznaczone kierunki działań i działania dla celu V.

1. Zachowanie materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez:

- V. 1.1. Identyfikację i dokumentowanie zachowanego zasobu dziedzictwa kulturowego regionu, w tym m.in. kontynuacja.
- V. 1.2. Monitorowanie stanu zachowania i planowanie działań na rzecz właściwego utrzymania i przeciwdziałania zagrożeniom dla dziedzictwa kulturowego regionu.
- V. 1.3. Zapewnienie ochrony prawnej dziedzictwa kulturowego regionu, w tym m.in.: podejmowanie działań na rzecz utrzymania ustanowionych form ochrony dla zabytków, m.in. wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych
- V. 1.4. Wzmacnianie ochrony obszarowej dla szczególnie cennych form zabytkowego krajobrazu kulturowego regionu.
- V. 1.5. Wzmacnianie rangi ochrony unikatowych komponentów dziedzictwa kulturowego regionu
- V. 1.6. Poprawę stanu zachowania i właściwe wykorzystanie dziedzictwa kulturowego regionu.

Strategia Rozwoju Powiatu Belchatowskiego na lata 2015–2020 (brak aktualizacji)

Strategia rozwoju powiatu jest najbardziej istotnym dokumentem samorządu powiatowego – ogólnym programem działań podejmowanych w powiecie, przy wykorzystaniu posiadanych zasobów zmierzających do osiągnięcia założonych celów.

W rozdziale 2 Strategii dokonana została analiza stanu obecnego, wskazująca na istnienie wielu godnych uwagi obiektów w powiecie bełchatowskim. Szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego mają działania wyodrębnione w przeprowadzonej analizie strategicznej powiatu w obszarze problematyki społecznej. To właśnie ona zakłada rewitalizację obiektów sektora usług publicznych.

Program Rozwoju Lokalnego Powiatu Bełchatowskiego (PRL).

Program jest średniookresowym dokumentem planistycznym, mającym na celu określenie głównych zamierzeń inwestycyjnych przewidzianych do realizacji na terenie powiatu bełchatowskiego w latach 2015 - 2020, przy zaangażowaniu środków własnych oraz zewnętrznych źródeł finansowania, a w szczególności Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego – 18 – Poz. 462 funduszy strukturalnych Unii Europejskiej i Mechanizmów Finansowych EOG.

W PRL wyznaczono cele strategiczne oraz cele operacyjne. W obszarze ochrony zabytków obraz dziedzictwa kulturowego wskazano w:

Cel strategiczny II Spójność społeczna.

Cel operacyjny 2.3. Zintegrowane społeczeństwo

Kierunek działań: Rozwój bazy oraz usług kultury, sportu, turystyki i rekreacji.

Cel strategiczny III Spójność przestrzenna.

Cele operacyjne: 3.1. Atrakcyjny i dobrze skomunikowany ośrodek.

Kierunek działań: Wspieranie potencjału turystycznego powiatu - stworzenie różnorodnej, zachęcającej oferty.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy) wynikające z dokumentów o charakterze strategicznym wynikające z opracowań wyznaczających kierunki polityki przestrzennej gminy.

Obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (stan na dzień 18.01.2023 r.):

1. Zmiana w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Szczerców polegającej na zmianie terenów upraw polowych we wsi Podklucze na tereny przeznaczone pod usługi oraz we wsi Chabielice z terenów upraw polowych na tereny pod budownictwo zagrodowe z udziałem jednorodzinnego przyjeta Uchwała Nr XXXVII/173/98 Rady Gminy Szczerców z dnia 17 czerwca 1998r.

2. Zmiana fragmentów miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szczerców wynikających z Założeń Techniczno – Ekonomicznych budowy Odkrywki Szczerców przyjeta Uchwała Nr X/66/03 Rady Gminy Szczerców z dnia 4 sierpnia 2003r.

3. W sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla Gminy Szczerców w zakresie trasy linii elektroenergetycznej 400kV przyjetego Uchwałą Nr XXVI/164/08 Rady Gminy Szczerców z dnia 11 grudnia 2008r.

4. W sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części obszaru Gminy Szczerców przyjetego Uchwałą Nr XXVII/170/08 Rady Gminy Szczerców z dnia 30 grudnia 2008r.

5. Uchwała Nr XXII/185/12 Rady Gminy Szczerców z dnia 18 października 2012r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działki o numerze ewid. 639, położonej w miejscowości Szczerców z przeznaczeniem na cele budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego i usługowego.

6. Uchwała Nr XXX/266/13 Rady Gminy Szczerców z dnia 23 maja 2013r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części obszaru Gminy Szczerców.

7. Uchwała Nr VIII/73/15 z dnia 20 maja 2015r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części obszaru Gminy Szczerców.

8. Uchwała Nr XXIV/253/16 z dnia 27 grudnia 2016r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części obszaru Gminy Szczerców.

9. Uchwała Nr XXIX/331/17 z dnia 6 kwietnia 2017r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części obszaru Gminy Szczerców

10. Uchwała Nr XL/449/18 z dnia 24 kwietnia 2018r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części działki nr ewid. 835/3 położonej w miejscowości Szczerców.

11. Uchwała Nr XLVII/498/18 z dnia 25 września 2018r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części obrębów Chabielice i Chabielice Kolonia.

12. Uchwała Nr XXX/336/21 Rady Gminy Szczerców z dnia 1 października 2021r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru Gminy Szczerców dla części obrębów Szczerców, Grudna, Podklucze, Załuże.

13. Uchwała Nr XXXVII/401/22 Rady Gminy Szczerców z dnia 29 kwietnia 2022r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych na gruntach obrębów geodezyjnych Janówka, Osiny i Tatar.

Gminny Plan Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowej

Z Gminnym Programem opieki nad zabytkami koreluje Gminny Plan Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowej opracowany w roku 2005.

Celem strategicznym Gminy Szczerców jest m.in. wzrost poziomu życia mieszkańców Gminy poprzez pielęgnację i ochronę dziedzictwa kulturowego. Jego realizacja zakłada się poprzez konserwację i budowę obiektów dziedzictwa kultury i historii, renowację pomników przyrody, ożywienie życia kulturalnego w gminie, bazującego na własnej tradycji i dziedzictwie.

W planowaniu strategicznym sposobem na syntezę i ocenę m.in. na dziedzin mających wpływ na środowisko kulturowe może być metoda analizy SWOT, stanowiąca zestawienie cech określających: **S** (Strong) – silne strony, **W** (Weak) – słabe strony, **O** (Opportunities) – szanse, **T** (Threats) – zagrożenia.

W odniesieniu do istniejącej sytuacji przestrzennej środowiska kulturowego w gminie Szczerców można to opisać w następujący sposób:

Silne strony:

- stabilna sytuacja gospodarcza gminy związana z istniejącymi i działającymi na terenie gminy zakładami przemysłowymi (odkrywką węgla brunatnego);
- zachowane przestrzenne układy urbanistyczne Szczercowa oraz wsi na terenie gminy;
- otwartość i przychylność władz,
- dobra drogowa dostępność komunikacyjna,

Słabe strony:

- niewielka ilość zachowanych obiektów zabytkowych;
- niewielka i słabo rozwinięta baza turystyczna;
- słaby stan zachowania obiektów znajdujących się w rękach prywatnych właścicieli,
- niewystarczająca wizualizacja obszaru (brak tablic informacyjnych, oznakowani),
- niedostateczne wsparcie finansowe prywatnych właścicieli budynków zabytkowych,
- wysokie koszty utrzymania i konserwacji obiektów zabytkowych

Szanse (w tym bezpośrednio związane z ochroną zabytków):

- uwzględnienie zagadnień związanych z zakresem ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym;
- możliwość pozyskania środków dla gminnego programu ochrony zabytków dziedzictwa kulturowego z funduszy strukturalnych UE;
- rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa,
- wzrost dotacji na prace z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, w tym na prace konserwatorskie.

Zagrożenia:

- degradacja zabytków;
- zagrożenia związane z degradacją przestrzeni w wyniku działalności wydobywczej;
- brak powszechnej świadomości o potencjalnej wartości zastanych zasobów kulturowych;
- słaba kondycja i sytuacja ekonomiczna, spadek dochodów ludności wiejskiej;

5.2. Charakterystyka zasobów, analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy**5.2.1. Zarys historii obszaru gminy**

Gmina Szczerców leży w południowo zachodniej części powiatu bełchatowskiego. Od zachodu sąsiaduje z gminą Rusiec, od południa z Rząśnią, od wschodu z Kleszczowem i Klukami, od północy z Zelowem. W skład gminy wchodzi 23 sołectwa i 42 wsie, zajmując powierzchnię 12 891 ha. Użytki rolne stanowią 62% obszaru gminy, lasy 28,6%. W gminie zamieszkuje 8058 osób, z czego 3018 to mieszkańcy Szczercowa głównego ośrodka gospodarczego i kulturalnego regionu.

Głównym ośrodkiem gminy jest Szczerców. Jest on też jedną ze starszych osad w tym rejonie. Pierwsze wzmianki o nim pochodzą z roku 1362. W tym miejscu krzyżowały się drogi handlowe i dokonywano opłat celnych. W roku 1364 Szczerców otrzymał prawa miejskie, ale za udział w Powstaniu Styczniowym prawa te utracił. Tuż przed II wojną światową Szczerców liczył 5.870 mieszkańców, w tym najwięcej bo ok. 3.000 Żydów trudniących się głównie handlem i rzemiosłem. Była tu synagoga (zniszczona w 1939 r.), szkoła żydowska, a na jej pierwszym piętrze bank żydowski a na obrzeżach dawnego miasteczka, w pobliżu wsi Brzezie – cmentarz żydowski, którego skromne pozostałości w postaci porozbijanych macew zachowały się do dziś. Okres II Wojny Światowej był dla wsi szczególnie ciężki. Większość zabudowań uległa wtedy zniszczeniu, przetrwało jedynie kilka domów, z kościoła ocalały tylko ściany boczne. W czasie okupacji Szczerców znalazł się na terenie „Kraju Warty”. Część mieszkańców wysiedlono do Generalnej Guberni, część wywieziono do obozów koncentracyjnych i na przymusowe roboty do Niemiec. Z dawnego miasteczka zniknęła najliczniejsza tuż przed wojną ludność pochodzenia żydowskiego.

Celem Programu opracowanego w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków jest stworzenie całościowej strategii ochrony zabytków znajdujących się na terenie Gminy Szczerców, realizowanej w 4-letnim cyklu. Ochrona ta realizowana jest za pomocą dostępnych gminie środków zarówno prawnych (np. poprzez zapisy dotyczące ochrony zabytków w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego), jak i podejmowanych przez gminę działań mających na celu ochronę dziedzictwa kulturowego.

Pierwszym podjętym i zrealizowanym przez gminę działaniem w strategii ochrony zabytków było opracowanie i aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków (Zarządzenie Nr 155/15 Wójta Gminy Szczerców z dnia 03.12.2015 r.), która stanowi bazę działania w tym zakresie. Właściwe określenie zasobów zabytkowych, wskazanie obiektów o wysokich wartościach architektonicznych i historycznych, a także świadczących o lokalnej tożsamości kulturowej, jest warunkiem koniecznym i niezbędnym w formułowaniu priorytetów w zakresie ochrony dóbr kultury. Zabytki są bowiem dobrem nie tylko ogólnonarodowym, ale przede wszystkim regionalnym i lokalnym w skali województwa, powiatu i gminy. Są znakami tożsamości społeczeństwa lokalnego, a właściwie wykorzystywane mogą stać się swego rodzaju kołem zamachowym życia gospodarczego oraz promocji miejscowości i regionu.

5.2.2 Krajobraz kulturowy

Na terenie gminy brak obszarów związanych z istnieniem krajobrazu kulturowego, istniejących zakomponowanych układów zabytkowej zieleni, parków, układów ruralistycznych, kwalifikujących się do wpisania do rejestru zabytków. Ochroną należy natomiast objąć zabytkowe zespoły cmentarzy – 2 katolickich (w miejscowościach Szczerców i Chabielice), jednego żydowskiego (zlokalizowanego w Szczercowie oraz cmentarza wojennego (zlokalizowany we wsi Szubienice). Na terenie gminy znajduje się także, w okolicach wsi Lubiec, mogiła ofiar terroru z roku 1941.

5.2.3 Zabytki nieruchome

Na terenie gminy znajduje się jedynie bardzo niewielka ilość zachowanych obiektów zabytkowych. Łącznie w gminnej ewidencji zabytków znajduje się jedynie 25 obiektów. Stanowią one bardzo skąpe świadectwo wielowiekowej historii Szczercowa i całej gminy. Jest to wynikiem dużych zniszczeń jakie dotknęły gminę

w trakcie II wojny światowej. W trakcie jej trwania znaczna część zabudowy została zniszczona w sposób uniemożliwiający odbudowę. Wynikiem tego jest współczesna zabudowa Szczercowa. Okres II wojny światowej miał także niezwykle destrukcyjny wpływ na społeczności zamieszkujące gminę. Znaczną jej część stanowili obywatele polscy wyznania mojżeszowego. W wyniku polityki okupanta, której efektem były początkowo wywóz do prac przymusowych i gromadzenie ludności żydowskiej w gettach, a następnie masowa eksterminacja, zniknęła z powierzchni ziemi ta niezwykle liczna, przed II wojną światową, grupa mieszkańców Szczercowa.

Do najważniejszych znajdujących się na terenie gminy zabytków należy zaliczyć dwór klasycystyczny wraz z zachowanym parkiem podworskim w miejscowości Lubiec. Dwór ten pochodzi z lat 30 XX wieku. W chwili obecnej znajduje się on w dość dobrej kondycji, brak jest bezpośrednich zagrożeń dla budynku. Obiekt ten jest wpisany także do wojewódzkiego rejestru zabytków co zapewnia mu należyłą ochronę.

Liczna grupa zabytków znajdujących się na terenie gminy związana jest z obiektami kultu religijnego. Zaliczyć do niej można kilka zlokalizowanych w różnych częściach gminy kapliczek przydrożnych, kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Szczercowie oraz cmentarze (katolickie, żydowski, wojenny oraz mogiła ofiar terroru). Na terenie cmentarza parafialnego w Szczercowie znajduje się także zachowana kaplica cmentarna. Sam kościół oraz kaplice, zarówno cmentarna jak i te przydrożne znajdują się w dość dobrym stanie i nie wymagają w chwili obecnej znacznych nakładów inwestycyjnych by utrzymać je w tym stanie. Odmierna sytuacja dotyczy nieużytkowanych obecnie cmentarzy. O ile teren cmentarza wojskowego jest obecnie zabezpieczony, a na jego terenie wzniesiono nową tablicę przypominającą o charakterze tego miejsca, o tyle niestety nie można powiedzieć tego o dawnym cmentarzu żydowskim, który obecnie nie jest w żaden sposób zabezpieczony. Osobno należy zwrócić uwagę na zły stan znajdujących się na obu cmentarzach nagrobków.

Kolejną grupę znajdujących się na terenie gminy zabytków stanowią obiekty związane z działalnością przemysłową. Znajduje się tu kilka drewnianych lub drewniano-murowanych młynów wodnych. Wszystkie te obiekty znajdują się obecnie w rękach prywatnych. Stan zachowania tych obiektów jest obecnie dość słaby, niektóre z nich wymagałyby natychmiastowych prac, by uchronić je przed rozpadem.

5.2.4 Zabytki ruchome

Na terenie gminy znajdują się 22 zabytki ruchome w postaci dzieł sztuki, które są przechowywane w kościołach i znajdują się w posiadaniu ich właścicieli- administratorów parafii.

5.2.5 Zabytki archeologiczne

Na terenie gminy znajduje się 232 stanowiska archeologiczne. Ujęte w niej stanowiska pokazują iż tereny gminy były zamieszkiwane przez ludzi od najdawniejszych czasów. W ramach przeprowadzonych w roku 2013 prac wykonana została gminna ewidencja stanowisk archeologicznych. Dzięki posiadaniu powyższej ewidencji aspekty związane z ochroną archeologicznego dziedzictwa kulturowego będą z łatwością i z należytą uwagą uwzględniane w prowadzonych przez gminę pracach związanych z zagospodarowaniem przestrzennym.

Prace ziemne prowadzone w strefie ochrony stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Łódzkim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Badania archeologiczne polegające na odkryciu, rozpoznaniu, zadokumentowaniu i pozyskaniu poszczególnych zabytków archeologicznych pozwalają na uwolnienie terenu od substancji zabytkowej. Obowiązek prowadzenia takich badań umożliwia rzetelne i naukowe realizowanie zasad ochrony zabytków oraz zapewnia akceptację konserwatorską na wykonanie inwestycji budowlanej. Jest to szczególnie ważne podczas takich inwestycji jak budowa budynków mieszkalnych i usługowych oraz inwestycji liniowych takich jak: przyłącza kanalizacji deszczowej, sanitarnej, gazowej, telekomunikacyjnej. Należy pamiętać również o pracach ziemno-budowlanych związanych z przebudową lub rozbiórką budynków wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków. Towarzyszące im badania archeologiczne są niezwykle istotne w procesie rekonstrukcji dawnej zabudowy.

Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych zlokalizowanych na terenie gminy była utworzona w południowej jej części odkrywka węgla brunatnego. Prace związane z wydobywaniem były jednak poprzedzone przez prace archeologiczne, które pozwoliły zadokumentować znajdujące się na tym terenie pozostałości dawnego osadnictwa.

SPIS STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW**Tabela 1. Spis stanowisk archeologicznych w Gminnej ewidencji zabytków**

LP	Miejscowość	Nr stan.	Typ i chronologia	Obszar AZP
1	Dubie	1	Ślad osadniczy – późny paleolit	75-48/1
2	Kolonia Dubie	1	Cmentarzysko – kul. pomorska	75-48/2
3	Szczerców	1	Ślad osadniczy – kul. łużycka	75-48/3
4	Kolonia Dubie	2	Osada – epoka kamienia, kul. łużycka, późne średniowiecze	75-48/8
5	Kolonia Dubie	3	Osada – nowożytność	75-48/9
6	Szczercowska Wieś	1	Osada – nowożytność	75-48/10
7	Szczercowska Wieś	2	Ślad osadniczy – KPL, kul. przeworska	75-48/11
8	Szczercowska Wieś	3	Ślad osadniczy – kul. przeworska	75-48/12
9	Grudna	1	Ślad osadniczy – schyłkowy paleolit, mezolit, późne średniowiecze, nowożytność	75-48/13
10	Grudna	2	Ślad osadniczy – kul. łużycka	75-48/14
11	Szczerców Praga	1	Osada – nowożytność	75-48/15
12	Dzbanki	1	Ślad osadniczy – wczesne i późne średniowiecze, nowożytność	75-48/16
13	Zagrodniki	1	Ślad osadniczy – późne średniowiecze	75-48/17
14	Ługi	10	Obozowisko – epoka kamienia	74-48/12
15	Ługi	1	Obozowisko – mezolit	74-48/13
16	Ługi	2	Obozowisko – epoka kamienia	74-48/14
17	Ługi	3	Obozowisko – epoka kamienia	74-48/15
18	Ługi	4	Obozowisko – mezolit	74-48/16
19	Ługi	5	Obozowisko – mezolit	74-48/17
20	Ługi	6	Ślad osadniczy – epoka kamienia	74-48/18
21	Ługi	7	Ślad osadniczy – mezolit	74-48/19
22	Ługi	8	Obozowisko – epoka kamienia	74-48/20

23	Borowiaki	1	Osada – nowożytność	74-48/21
24	Marcelów	1	Ślad osadniczy – pradzieje, nowożytność	74-48/22
25	Marcelów	2	Osada – nowożytność	74-48/23
26	Marcelów	3	Osada – nowożytność	74-48/24
27	Ługi	9	Ślad osadniczy – epoka kamienia	74-48/26
28	Lubiec	1	Osada – nowożytność	74-49/2
29	Lubiec	2	Osada – późne średniowiecze, nowożytność	74-49/3
30	Lubiec	3	Ślad osadniczy – epoka kamienia/wczesna epoka brązu	74-49/4
31	Lubiec	4	Osada – nowożytność	74-49/5
32	Lubiec	5	Osada – późne średniowiecze	74-49/6
33	Lubiec	6	Osada – kul. przeworska, późne średniowiecze	74-49/7
34	Lubiec	7	Ślad osadniczy – mezolit	74-49/8
35	Lubiec	8	Osada – wczesne średniowiecze, nowożytność	74-49/9
36	Lubiec	9	Osada – wczesne średniowiecze	74-49/10
37	Lubiec	10	Osada – nowożytność	74-49/11
38	Lubiec	11	Osada – wczesne i późne średniowiecze, nowożytność	74-49/12
39	Lubiec	12	Ślad osadniczy – epoka kamienia, epoka brązu	74-49/13
40	Lubiec	13	Osada – kul. łużycka	74-49/14
41	Kuźnica Lubiecka	1	Osada – nowożytność	74-49/15
42	Kuźnica Lubiecka	2	Ślad osadniczy – epoka kamienia	74-49/16
43	Kuźnica Lubiecka	3	Osada – późne średniowiecze, nowożytność	74-49/17
44	Kuźnica Lubiecka	4	Osada – nowożytność	74-49/18
45	Kuźnica Lubiecka	5	Osada – późne średniowiecze, nowożytność	74-49/19
46	Kuźnica Lubiecka	6	Ślad osadniczy – kul. przeworska	74-49/20

47	Kuźnica Lubiecka	7	Osada – późne średniowiecze, nowożytność	74-49/21
48	Zbyszek	1	Osada – nowożytność	74-49/30
49	Zbyszek	2	Osada – nowożytność	74-49/31
50	Zbyszek	3	Osada – nowożytność	74-49/32
51	Zbyszek	4	Osada – nowożytność	74-49/33
52	Zbyszek	5	Osada – nowożytność	74-49/34
53	Zbyszek	6	Osada – nowożytność	74-49/35
54	Szczerców Załuże	4	Ślad osadniczy – pradzieje, nowożytność	75-49/1
55	Szczerców Załuże	5	Ślad osadniczy – epoka kamienia	75-49/2
56	Szczerców Załuże	6	Osada – późne średniowiecze, nowożytność	75-49/3
57	Szczerców Załuże	7	Ślad osadniczy – nowożytność	75-49/4
58	Szczerców Załuże	8	Osada – pradzieje, nowożytność	75-49/5
59	Szczerców Załuże	9	Osada – nowożytność	75-49/6
60	Szczerców Załuże	10	Osada – nowożytność	75-49/7
61	Szczerców Załuże	11	Osada – nowożytność	75-49/8
62	Lubiec	14	Osada – nowożytność	75-49/9
63	Kuźnica Lubiecka	8	Ślad osadniczy – późne średniowiecze, nowożytność	75-49/10
64	Magdalenów	1	Osada – nowożytność	75-49/11
65	Magdalenów	2	Osada – nowożytność	75-49/12
66	Magdalenów	3	Ślad osadniczy – mezolit, nowożytność	75-49/13
67	Magdalenów	4	Osada – nowożytność	75-49/14
68	Magdalenów	5	Osada – nowożytność	75-49/15
69	Magdalenów	6	Osada – nowożytność	75-49/16
70	Magdalenów	7	Osada – późne średniowiecze	75-49/17

71	Sadykierz	1	Osada – późne średniowiecze	75-49/18
72	Chabielice	1	Cmentarzysko – kul. łużycka	77-48/1
73	Chabielice	2	Ślad osadniczy – kul. łużycka, nowożytność	77-48/4
74	Chabielice Kolonia	4	Ślad osadniczy – kul. łużycka, nowożytność	77-48/5
75	Chabielice Kolonia	3	Cmentarzysko-kul łużycka, nowożytność	77-48/6
76	Chabielice	4	Osada – pradzieje, schyłkowy neolit/wczesna epoka brązu, nowożytność	77-48/71
77	Chabielice	5	Ślad osadniczy – pradzieje, neolit, kul. trzciniecka, kul. łużycka, nowożytność	77-48/72
78	Chabielice	6	Osada – nowożytność	77-48/79
79	Szczerców	3	Obozowisko – kul. trzciniecka	76-48/2
80	Stanisławów I	7	Ślad osadniczy – nowożytność	76-48/9
81	Stanisławów I	2	Ślad osadniczy – neolit	76-48/10
82	Brzezcie	1	Ślad osadniczy – kul. łużycka	76-48/11
83	Niwy	4	Osada – późne średniowiecze	76-48/12
84	Niwy Trakt Puszczański	5	Obozowisko – kul. łużycka, późne średniowiecze	76-48/13
85	Niwy Trakt Puszczański	6	Ślad osadniczy – nowożytność	76-48/14
86	Niwy Trakt Puszczański	7	Ślad osadniczy – neolit	76-48/15
87	Stanisławów I	3	Obozowisko – KCSZ	76-48/16
88	Stanisławów I	4	Obozowisko – kul. łużycka	76-48/17
89	Chabielice	3	Osada – kul. łużycka, nowożytność	76-48/24
90	Tatar	1	Ślad osadniczy – neolit	76-49/5
91	Podżar	1	Obozowisko – mezolit	76-49/13
92	Niwy	1	Osada – KPL,KCGD, KCSZ, kul. przeworska	76-49/14
93	Niwy	2	Obozowisko – KPL, KAK, kul. przeworska	76-49/15
94	Niwy	3	Ślad osadniczy – kul. przeworska	76-49/16

95	Osiny	1	Osada – wczesne średniowiecze, nowożytność	76-49/18
96	Stanisławów II	5	Ślad osadniczy – neolit	76-49/20
97	Stanisławów II	6	Ślad osadniczy – neolit/wczesna epoka brązu	76-49/21
98	Stanisławów I	1	Cmentarzysko – kul. łużycka	76-49/28
99	Lubośnia	1	Skarb – późne średniowiecze	76-49/29
100	Osiny Kolonia	1	Ślad osadniczy – pradzieje	77-49/6
101	Osiny Kolonia	2	Ślad osadniczy – wczesne i późne średniowiecze	77-49/9
102	Osiny Kolonia	3	Osada – późne średniowiecze	77-49/10
103	Osiny Kolonia	4	Osada – wczesne średniowiecze, nowożytność	77-49/11
104	Osiny Kolonia	5	Osada – kul. łużycka	77-49/12
105	Chabielice Kolonia	5	Cmentarzysko – kul. łużycka	77-49/13
106	Chabielice Kolonia	7	Ślad osadniczy – kul. łużycka	77-49/17
107	Chabielice Kolonia	8	Ślad osadniczy – kul. łużycka	77-49/18
108	Janówka	1	Osada – wczesne średniowiecze, nowożytność	77-49/19
109	Janówka	2	Huta szkła – nowożytność	77-49/20
110	Osiny Kolonia	6	Obozowisko – wczesna epoka brązu	77-49/24
111	Osiny Kolonia	7	Ślad osadniczy – kul. łużycka	77-49/25
112	Kolonia Dubie	4	Osada – pradzieje, późne średniowiecze, nowożytność	75-48/18
113	Szczerców	2	Osada – nowożytność	75-48/19
114	Szczercowska Wieś	4	Cmentarzysko – wczesne średniowiecze	75-48/20
115	Szczerców Załuże	13	Cmentarzysko – kul. łużycka	75-48/21
116	Szczerców	14	Osada – pradzieje, późne średniowiecze, nowożytność	75-48/42
117	Szczerców	15	Osada – kul. przeworska, późne średniowiecze, nowożytność	75-48/43
118	Kościuszki	1	Ślad osadniczy – epoka kamienia, nowożytność	75-48/44

119	Kościuszki	2	Osada – wczesne i późne średniowiecze, nowożytność	75-48/45
120	Kościuszki	3	Ślad osadniczy – KPL, kul. przeworska	75-48/46
121	Kościuszki	4	Osada – kul. łużycka, nowożytność	75-48/47
122	Kościuszki	5	Ślad osadniczy – epoka kamienia, wczesne i późne średniowiecze	75-48/48
123	Kościuszki	6	Ślad osadniczy – epoka kamienia, późne średniowiecze	75-48/49
124	Szczerców	16	Osada – epoka kamienia, późne średniowiecze, nowożytność	75-48/50
125	Szczerców	17	Osada – późne średniowiecze	75-48/51
126	Szczerców	18	Osada – kul. przeworska, późne średniowiecze	75-48/52
127	Szczerców	19	Ślad osadniczy – KCGD, kul. przeworska	75-48/53
128	Szczerców	20	Osada – epoka brązu, kul. przeworska, późne średniowiecze	75-48/54
129	Szczerców	21	Osada – epoka kamienia, wczesne i późne średniowiecze	75-48/55
130	Podklucze	1	Osada – późne średniowiecze, nowożytność	75-48/56
131	Podklucze	2	Ślad osadniczy – późne średniowiecze	75-48/57
132	Podklucze	3	Osada – późne średniowiecze	75-48/58
133	Szczerców	22	Osada – późne średniowiecze, nowożytność	75-48/59
134	Szczerców	23	Osada – późne średniowiecze	75-48/60
135	Szczerców	24	Osada – kul. przeworska	75-48/61
136	Szczerców	25	Osada – kul. przeworska	75-48/62
137	Stare Dubie	1	Ślad osadniczy – mezolit	75-48/63
138	Stare Dubie	2	Osada – epoka kamienia, późne średniowiecze, nowożytność	75-48/64
139	Stare Dubie	3	Ślad osadniczy – epoka kamienia	75-48/65
140	Stare Dubie	4	Ślad osadniczy – epoka kamienia	75-48/66
141	Stare Dubie	5	Ślad osadniczy – kul. łużycka, kul. przeworska	75-48/72
142	Stare Dubie	6	Ślad osadniczy – kul. przeworska	75-48/73

143	Stare Dubie	7	Ślad osadniczy – epoka kamienia, kul. przeworska, późne średniowiecze	75-48/74
144	Stare Dubie	8	Ślad osadniczy – kul. łużycka, późne średniowiecze	75-48/75
145	Grudna	3	Osada – kul. przeworska, późne średniowiecze	75-48/76
146	Grudna	4	Osada – pradzieje, późne średniowiecze, nowożytność	75-48/77
147	Grudna	5	Osada – kul. przeworska, późne średniowiecze	75-48/78
148	Grudna	6	Osada – późne średniowiecze, nowożytność	75-48/79
149	Grudna	7	Ślad osadniczy – epoka kamienia, wczesne i późne średniowiecze	75-48/80
150	Grudna	8	Ślad osadniczy – wczesne i późne średniowiecze, nowożytność	75-48/81
151	Kolonia Szczercowska	1	Ślad osadniczy – kul. trzciniecka, późne średniowiecze	75-48/82
152	Kolonia Szczercowska	2	Osada – kul. przeworska, późne średniowiecze	75-48/83
153	Kolonia Szczercowska	3	Ślad osadniczy – pradzieje	75-48/84
154	Kolonia Szczercowska	4	Osada – epoka kamienia, kul. przeworska	75-48/85
155	Stare Dubie	9	Osada – późne średniowiecze, nowożytność	75-48/104
156	Stare Dubie	10	Osada – epoka kamienia, późne średniowiecze	75-48/105
157	Stare Dubie	11	Osada – pradzieje, nowożytność	75-48/106
158	Stare Dubie	12	Ślad osadniczy – epoka kamienia, kul. przeworska	75-48/107
159	Stare Dubie	13	Cmentarzysko – kul. łużycka, obozowisko – mezolit	75-48/108
160	Stare Dubie	14	Osada – epoka kamienia, kul. przeworska, późne średniowiecze	75-48/109
161	Dzbanki	2	Ślad osadniczy – epoka kamienia, późne średniowiecze	75-48/111
162	Dzbanki	3	Osada – wczesne i późne średniowiecze	75-48/112
163	Dzbanki	4	Osada – późne średniowiecze, nowożytność	75-48/113
164	Dzbanki	5	Osada – późne średniowiecze	75-48/114
165	Dzbanki	6	Ślad osadniczy – epoka kamienia, wczesna epoka brązu	75-48/115
166	Dzbanki	7	Osada – epoka kamienia, wczesne i późne średniowiecze	75-48/116

167	Dzbanki	8	Osada – kul. przeworska, wczesne i późne średniowiecze	75-48/117
168	Dzbanki	9	Osada – kul. łużycka, późne średniowiecze	75-48/118
169	Szczercowska Wieś	5	Ślad osadniczy – pradzieje	75-48/119
170	Szczercowska Wieś	6	Ślad osadniczy – epoka kamienia, nowożytność	75-48/120
171	Szczercowska Wieś	7	Ślad osadniczy – pradzieje, późne średniowiecze, nowożytność	75-48/121
172	Szczercowska Wieś	8	Ślad osadniczy – epoka kamienia, późne średniowiecze	75-48/122
173	Szczercowska Wieś	9	Ślad osadniczy – późne średniowiecze, nowożytność	75-48/123
174	Szczercowska Wieś	10	Ślad osadniczy – epoka kamienia, kul. łużycka, późne średniowiecze, nowożytność	75-48/124
175	Rudzisko	1	Ślad osadniczy – epoka kamienia	75-48/125
176	Rudzisko	2	Ślad osadniczy – późne średniowiecze, nowożytność	75-48/126
177	Rudzisko	3	Osada – kul. łużycka, kul. przeworska, późne średniowiecze	75-48/127
178	Szczercowska Wieś	11	Osada – kul. przeworska, wczesne średniowiecze, nowożytność	75-48/128
179	Szczercowska Wieś	12	Osada – pradzieje, wczesne i późne średniowiecze	75-48/129
180	Szczercowska Wieś	13	Osada – kul. przeworska, wczesne i późne średniowiecze	75-48/130
181	Szczercowska Wieś	14	Osada – kul. przeworska, wczesne i późne średniowiecze	75-48/131
182	Szczercowska Wieś	15	Ślad osadniczy – pradzieje, późne średniowiecze, nowożytność	75-48/132
183	Szczercowska Wieś	16	Ślad osadniczy – pradzieje	75-48/133
184	Szczercowska Wieś	17	Ślad osadniczy – mezolit	75-48/134
185	Szczercowska Wieś	18	Ślad osadniczy – epoka kamienia	75-48/135
186	Rudzisko	4	Ślad osadniczy – epoka kamienia, nowożytność	75-48/136
187	Szczerców	26	Osada – epoka kamienia, wczesne i późne średniowiecze	75-48/137
188	Dubie	2	Ślad osadniczy – epoka kamienia, późne średniowiecze, nowożytność	75-48/138
189	Dubie	3	Obozowisko – mezolit	75-48/139
190	Piecówka	1	Ślad osadniczy – późne średniowiecze	75-48/146

191	Dubie	4	Ślad osadniczy – epoka kamienia	75-48/147
192	Dubie	5	Ślad osadniczy – późne średniowiecze	75-48/148
193	Marcelów	4	Obozowisko – mezolit, KCSZ	75-48/157
194	Drzyzdówki	1	Ślad osadniczy – epoka kamienia	75-48/158
195	Drzyzdówki	2	Ślad osadniczy – mezolit	75-48/159
196	Zagadki	1	Ślad osadniczy – epoka kamienia	75-48/160
197	Grudna	9	Ślad osadniczy – epoka kamienia, późne średniowiecze	75-48/161
198	Grudna	10	Ślad osadniczy – wczesna epoka żelaza, późne średniowiecze, nowożytność	75-48/162
199	Szczerców	27	Osada – późne średniowiecze, nowożytność	75-48/163
200	Szczerców	28	Ślad osadniczy – późne średniowiecze, nowożytność	75-48/164
201	Borowa	1	Ślad osadniczy – późne średniowiecze, nowożytność	75-48/165
202	Polowa	1	Ślad osadniczy – mezolit	75-48/166
203	Dzbanki	10	Ślad osadniczy – epoka kamienia	75-48/167
204	Dzbanki	11	Ślad osadniczy – epoka kamienia	75-48/168
205	Kościuszki	7	Osada – KPL, kul. łużycka, późne średniowiecze	75-48/169
206	Szczerców	29	Osada – późne średniowiecze, nowożytność	75-48/170
207	Szczerców	30	Ślad osadniczy – epoka kamienia	75-48/171
208	Chabielice Kolonia	13	Osada – pradzieje, nowożytność	77-48/81
209	Chabielice Kolonia	12	Ślad osadniczy – nowożytność	77-48/82
210	Chabielice Kolonia	14	Osada – kul. łużycka, wczesne średniowiecze, nowożytność	77-48/83
211	Osiny Kolonia	8	Ślad osadniczy – pradzieje, nowożytność	77-49/43
212	Janówka	3	Osada – nowożytność	77-49/44
213	Osiny Kolonia	9	Ślad osadniczy – nowożytność	77-49/46
214	Osiny Kolonia	10	Ślad osadniczy – nowożytność	77-49/47

215	Chabielice Kolonia	15	Osada – nowożytność	76-48/32
216	Chabielice Kolonia	16	Osada – nowożytność	76-48/33
217	Chabielice Kolonia	17	Osada – kul. łużycka, nowożytność	76-48/34
218	Stanisławów I	8	Osada – nowożytność	78-46/35
219	Niwy Trakt Puszczański	8	Osada – nowożytność	76-48/36
220	Niwy Trakt Puszczański	9	Ślad osadniczy – epoka kamienia/ epoka brązu	76-38/37
221	Niwy Trakt Puszczański	10	Osada – kul. łużycka, kul. przeworska, nowożytność	76-48/38
222	Niwy Trakt Puszczański	11	Osada – kul. łużycka, nowożytność	76-48/39
223	Niwy Trakt Puszczański	12	Osada – kul. łużycka, nowożytność	76-48/40
224	Niwy Trakt Puszczański	13	Osada – nowożytność	76-48/41
225	Leśniaki Chabielskie	2	Osada – nowożytność	76-48/42
226	Leśniaki Chabielskie	3	Ślad osadniczy – epoka kamienia	76-48/43
227	Leśniaki Chabielskie	4	Osada – nowożytność	76-48/44
228	Bednarze	1	Osada – epoka kamienia, wczesna epoka brązu, nowożytność	78-46/45
229	Bednarze	2	Ślad osadniczy – epoka kamienia/ epoka brązu	78-46/46
230	Bednarze	3	Ślad osadniczy – epoka kamienia/ epoka brązu	78-46/47
231	Bednarze	4	Osada – nowożytność	78-46/48
232	Szczerców Załuże	1	Ślad osadniczy – pradzieje	75-49/46

5.2.6 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

SPIS OBIEKTÓW W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW

Tabela 2. Spis obiektów w Gminnej ewidencji zabytków

LP	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Uwagi
1	Chabielice	Cmentarz			
2	Chabielice Kolonia	Kapliczka			
3	Lubiec	Dwór			
4	Lubiec	Młyn			przy drodze woj. nr 48
5	Lubiec	Park podworski			
6	Lubiec	Mogiła			las przy drodze woj.
7	Lubiec	Schrony bojowe			obręb Lubiec

8	Magdalenów	Obora		26	
9	Magdalenów	Dom		16	
10	Rudzisko	Młyn wodny			na rzece Pilsu
11	Rudzisko	Zabudowania gosp.			przy młynie
12	Stanisławów II	Dom		52	
13	Szczercowska Wieś	Młyn wodny			na rzece Pilsu
14	Szczerców	Stodoła i obora	Piotrkowska	10	
15	Szczerców	Dom	Piotrkowska 8		
16	Szczerców	Kapliczka	Kącik		
17	Szczerców	Figura św. Floriana	Pl. Św. Floriana		
18	Szczerców	Kapliczka	Cmentarna		
19	Szczerców	Kaplica cmentarna p.w. św. Barbary			cmentarz parafialny
20	Szczerców	Kościół Narodzenia Najświętszej Maryi Panny			
21	Szczerców	Kaplica p.w św. Trójcy ¹⁾			
22	Szczerców	Cmentarz	Cmentarna		
23	Szczerców	Cmentarz			cmentarz żydowski
24	Szczerców	Układ urbanistyczny			
25	Szubienice	Cmentarz			cmentarz z I i II wojny światowej

5.2.7. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Na terenie gminy Szczerców znajdują się jedynie 4 obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków. Z uwagi na niewielką ilość zachowanych obiektów wszystkie z nich należy traktować priorytetowo. Poniżej znajduje się lista tych obiektów:

Lubiec

- zespół dworski, I poł. XIX:
- dwór, nr rej.: 174 z 18.08.1967 r.
- park, nr rej.: 355 z 06.08.1985 r. i z 15.09.1993 r.

Szczerców

- kaplica p.w. św. Trójcy przy kościele par. p.w. Narodzenia NMP, 1686, nr rej.: 520- III-21 z 27.02.1950 r.
- kaplica cmentarna p.w. św. Barbary, drewn., XVIII, nr rej.: 440 z 25.07.1967 r.

6. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami

Zagadnienia związane z opieką nad zabytkami stanowią dla samorządu gminnego istotny obszar działania. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami zostały przez Ustawodawcę określone w art. 87 ust. 2 ustawy. W związku z tym przyjmuje się następujące cele gminnego programu opieki nad zabytkami:

1. Konsekwentne i planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.
2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
3. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
4. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.

¹⁾ UWAGA: Nazwa kaplicy ujętej w pozycji nr 21 [Kaplica p.w. św. Trójcy] posiada błędnie nadaną nazwę. Właściwa nazwa brzmi – „Kaplica św. Teresy”. Gmina Szczerców wystąpiła z wnioskiem o sprostowanie omyłki.

5. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.

7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

8. Przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

9. Uregulowanie stanu formalno – prawnego obiektów i obszarów zabytkowych.

7. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Stosownie do wymogów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami sprawowanie opieki nad zabytkami w Gminie Szczerców będzie realizowana w zakresie następujących działań:

Tabela 3. Kierunki działań i okres realizacji Programu.

Lp.	Opis działania	Okres realizacji
1. Opracowanie elektronicznej bazy danych		
1.1.	Utworzenie i prowadzenie elektronicznej bazy danych w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków	2023-2026
1.2.	Rozszerzenie i uzupełnienie danych do Gminnej Ewidencji Zabytków poprzez kwerendę historyczną w archiwach, muzeach, bibliotekach i zasobach prywatnych	2023-2026
1.3.	Udział w przeglądach technicznych obiektów zarejestrowanych w Gminnej Ewidencji Zabytków	2023-2026
1.4.	Opracowanie fotograficzne stanu zachowania zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków i Rejestru Zabytków Województwa Łódzkiego	2020 – 2026 Raz na dwa lata
2. Utrzymanie i poprawa stanu technicznego zabytków nie stanowiących własności gminnej		
2.1.	Współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych w zakresie ich ochrony	2023-2026
2.2.	Pomoc w kontaktach ze służbami konserwatorskimi i archeologicznymi w ramach planowanych prac objętych rewitalizacją	2023-2026
2.4.	Określenie zasad udostępniania obiektów zabytkowych w celach turystycznych wspólnie z właścicielami obiektów zabytkowych.	2023-2026
3. Działania w zakresie popularyzacji dziedzictwa kulturowego		
3.1.	Opracowanie i wykonanie systemu oznakowania zabytków na terenie gminy: tablice, plansze, mapy	2023-2026
3.2.	Wydawnictwa popularyzatorskie - pocztówki, broszury, foldery, książki, wirtualny spacer, który został udostępniony na stronie internetowej	2023-2026
3.3.	Prowadzenie na stronie internetowej Gminy Szczerców zakładki poświęconej zabytkom	2023-2026
4. Działania edukacyjne z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego		
4.1.	Edukacja dzieci i młodzieży szkolnej w zakresie zapoznania z historią gminy i jej zabytkami.	2023-2026
4.2.	Konkursy na szczeblu szkoły i gminy – plastyczne, fotograficzne i historyczne	
4.3.	Inicjowanie działalności kółek i innych grup społecznych ukierunkowanych na ochronę i opiekę nad zabytkami.	2023-2026
5. Monitoring realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami		
5.1.	Prowadzenie rejestru z realizacji zadań objętych Programem	2023-2026
5.2.	Prowadzenie rejestru zmian zachodzących w obiektach wpisanych do rejestru Zabytków i Gminnej Ewidencji Zabytków.	2023-2026
5.3.	Prowadzenie rejestru postulatów mieszkańców dotyczących opieki o ochronę nad zabytkami	2023-2026
5.4.	Sporządzenie sprawozdań z realizacji Programu	2023-2026

Głównym celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Szczerców na lata 2023-2026, jest dążenie do poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego z zachowaniem krajobrazu kulturowego gminy oraz podwyższenie świadomości społecznej mieszkańców i właścicieli zabytkowych obiektów.

8. Cele i założenia ochrony stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych z terenu gminy Szczerców

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych zagadnienia związane z ochroną zabytków archeologicznych należy ujmować w dokumentach planistycznych takich jak: plany zagospodarowania przestrzennego, warunki zabudowy, decyzje lokalizacyjne inwestycji celu publicznego itd.. W trakcie realizacji inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu należy respektować i realizować zalecenia dotyczące ochrony zabytków archeologicznych wynikające z opinii i decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Łodzi tych stanowisk niezbędnym jest:

- respektowanie wyznaczonych stref ochrony stanowisk archeologicznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych,
- wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych, tj. układu urbanistycznego, zabytkowych cmentarzy i parków, obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków:

„prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają prowadzenia badań archeologicznych, na które należy uzyskać pozwolenie konserwatora zabytków, który określi warunki realizacji inwestycji”.

- współpraca z innymi komórkami i wydziałami Urzędu Gminy w celu koordynacji działań związanych z działaniami przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy;
- gromadzenie wniosków od właścicieli obiektów zabytkowych o udzielenie dotacji na prowadzenie prac remontowych, budowlanych i konserwatorskich. Merytoryczna ocena tych wniosków oraz kwalifikowanie ich do realizacji;
- współpraca ze służbami finansowymi Gminy w celu właściwego planowania i uwzględniania środków na finansowanie ochrony zabytków w budżecie gminy;
- uczestnictwo w konferencjach, szkoleniach, sympozjach i innych spotkaniach związanych z szeroko rozumianą ochroną dziedzictwa kulturowego oraz ochroną zabytków w celu pozyskiwania niezbędnej wiedzy dot. nowych źródeł finansowania na ochronę zabytków, rewitalizację itp.
- uczestnictwo i współpraca pod kątem merytorycznym w działaniach promocyjnych gminy w celu włączenia w nie zagadnień związanych z ochroną zabytków;

9. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami (określa gmina z zakresu: instrumentów prawnych, instrumentów finansowych, instrumentów społecznych oraz koordynacja i kontrolna).

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminny. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty mające do czynienia z obiektami i przestrzeniami zabytkowymi, tak, by wywołać ich pożądane zachowania prowadzące do realizacji zamierzonych celów. Głównym odbiorcą programu jest społeczność gminy, która bezpośrednio odczuje efekty jego wdrażania.

Dostępne instrumentarium, jakie można wykorzystać do realizacji niniejszego programu, wynika z obowiązującego prawa i przepisów w nim określonych oraz opartych na nich działaniach umocowanych w realiach finansów publicznych i instrumentów prawno – ekonomicznych. Stąd można wyróżnić pięć rodzajów instrumentów, jakie należy wykorzystywać przy realizacji niniejszego programu:

- **instrumenty prawne** (wynikające z przepisów prawnych dokumenty wydawane przez Konserwatora Zabytków, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego);
- **instrumenty koordynacji** (plan rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury miejskiej, programy ochrony środowiska, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji, prowadzenie instytucji, w tym tworzenie podmiotów prawnych, współpraca z ośrodkami akademickimi i naukowymi);
- **instrumenty finansowe** (dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe, zbiórki społeczne, programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy Wspólnoty Europejskiej),

- **instrumenty społeczne** (edukacja kulturowa, informacja, współdziałanie z organizacjami społecznymi),
- **instrumenty kontrolne** (aktualizacja danych o stanie zabytków na terenie gminy, stanu zagospodarowania przestrzennego gminy, monitoring środowiska kulturowego, ciągła weryfikacja zasobów gminnej ewidencji zabytków itp.)

Uruchomienie podanych instrumentów wymaga od władz i społeczności lokalnej inicjatywy i konkretnych działań, które są prowadzone w wielu sferach działalności, w tym:

- wykorzystanie istniejących przepisów prawnych związanych z polityką ochrony zabytków w celu przygotowania efektywnej polityki ochrony środowiska kulturowego w mieście;
- wykorzystywanie regionalnych programów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dla realizacji gminnego programu (programy na poziomie powiatu, województwa oraz kraju);
- pozyskiwanie wszelkich dostępnych źródeł finansowania opieki nad zabytkami i realizacji zadań określonych w tym programie;
- włączanie problematyki związanej z opieką nad zabytkami do planistycznych opracowań związanych z zagospodarowaniem przestrzennym gminy;
- tworzenie opracowań planistycznych odpowiednio dla potrzeb ochrony zabytków oraz sporządzanie analiz i oceny skutków wpływu planowanych działań inwestycyjnych na środowisko kulturowe gminy;
- koordynowanie działań prowadzonych w stosunku do środowiska kulturowego na terenie gminy;
- pozyskanie poparcia społecznego dla działań związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami;
- prowadzenie ciągłego monitoringu zmian w zakresie środowiska kulturowego,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną zabytków i opieką nad zabytkami.

10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Narodowy Instytut Dziedzictwa

Zabytek zadbany

Konkurs „Zabytek Zadbany” ma na celu promocję właściwej opieki nad zabytkami - prowadzonych wzorowo prac badawczych, konserwatorskich, rewaloryzacyjnych i adaptacyjnych, a także systematycznych działań na rzecz właściwego utrzymania zabytków. Celem konkursu jest promocja opieki nad zabytkami, poprzez propagowanie najlepszych wzorów konserwacji, utrzymania i zagospodarowania zabytków. Nad przebiegiem konkursu czuwa Jury, składające się z ekspertów posiadających wiedzę i doświadczenie w dziedzinie konserwacji zabytków. Jury ocenia jakość i zakres prac budowlanych, konserwatorskich, restauratorskich, rewaloryzacyjnych prowadzonych przy zabytkach.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

1. Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu,
2. Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe),
3. Adaptacja obiektów zabytkowych,
4. Architektura i budownictwo drewniane,
5. Architektura przemysłowa i budownictwo inżynieryjne,
6. Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

Pełny regulamin konkursu wraz z kartą zgłoszeniową dostępny jest na stronie: <https://nid.pl/konkursy/zabytek-zadbany/>

Samorząd dla dziedzictwa

„Samorząd dla Dziedzictwa” jest skierowany do samorządów gminnych (miejskich, miejsko-wiejskich i wiejskich), które wzorowo wywiązują się z obowiązku opracowywania i wdrażania Gminnych programów opieki nad zabytkami, spełniając ustawowe cele realizacji tych programów – ochronę i zachowanie wartości

dziedzictwa kulturowego oraz zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy w oparciu o efektywne wykorzystanie potencjału zasobów dziedzictwa kulturowego.

Laureaci oraz wyróżnieni wyłonieni przez Jury konkursu otrzymują dyplomy oraz tablice pamiątkowe. Nagrodami dla laureatów konkursu są filmy promujące dziedzictwo kulturowe gmin wyprodukowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. Dodatkowo, w każdej edycji konkursu NID prowadzi w zarządzanych przez siebie kanałach komunikacji kampanię informacyjną na temat dziedzictwa kulturowego gmin oraz działań samorządów w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Więcej na: <https://nid.pl/konkursy/samorząd-dla-dziedzictwa/>

Wspólnie dla dziedzictwa

W ramach Programu wnioskodawcy mogą ubiegać się o dofinansowanie zadań adresowanych przede wszystkim do społeczności lokalnych, realizujących strategiczne cele Programu poprzez niżej wymienione działania:

1. działania przy identyfikowaniu, inwentaryzowaniu i dokumentowaniu dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego), prowadzące do rozpoznania, utrwalenia oraz zachowania dziedzictwa kulturowego i jego wartości;

2. działania zmierzające do wzmacniania praktyk społeczno-kulturowych, tradycji, w tym tradycji rękodzielniczych i związanych z przekazami ustnymi, upowszechniania umiejętności, w tym umiejętności związanych z rzemiosłem lub tradycyjnymi technikami budowlanymi, umożliwiające zachowanie zabytków i ich wartości;

3. działania edukacyjne oraz popularyzujące lokalne dziedzictwo kulturowe (materialne i niematerialne) i wiedzę na jego temat lub na temat jego wartości, prowadzące do zwiększenia świadomości społecznej wartości dziedzictwa oraz wzmacniania społecznej woli zachowania dziedzictwa i korzystania z jego wartości;

4. działania edukacyjne mające na celu zwiększenie poziomu wiedzy na temat procedury zgodnego z obowiązującymi przepisami prawa poszukiwania zabytków i promocji dobrych praktyk w zakresie poszukiwania zabytków przy użyciu urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania;

5. prace porządkowe i zabezpieczające przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub włączonych do gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz w ich otoczeniu, prowadzące do zabezpieczenia, utrwalenia, uczynienia oraz zachowania substancji i wartości zabytku.

O dofinansowanie w ramach Programu mogą ubiegać się wyłącznie organizacje pozarządowe będące podmiotami prawa polskiego. Maksymalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 80 000 zł. Wnioskowane dofinansowanie nie może przekraczać 100% budżetu Zadania przedstawionego we Wniosku.

Więcej: <https://nid.pl/dotacje/wspólnie-dla-dziedzictwa/>

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego - Ochrona zabytków

Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewitalizację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Budżet programu na rok 2022 to 113 625 000 zł. W ramach programu przewiduje się przeprowadzenie dwóch naborów wniosków w terminach: 1) do 31 października i do 31 marca każdego roku. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 25 000,00 zł.

W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej. Dofinansowanie, może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych. W szczególnych przypadkach dofinansowanie może być udzielone w kwocie do 100% nakładów koniecznych.

<https://www.gov.pl/web/kultura/ochrona-zabytkow4>

Ochrona zabytków archeologicznych

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Prognozowana kwota wydatków w programach na rok 2022 wynosi 229 984 200,00 zł.

Program ma dwa cele szczegółowe. Pierwszym jest wzmocnienie instrumentów ochrony konserwatorskiej zasobu dziedzictwa archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków poprzez lepsze rozpoznanie, analizę i dokumentację stanowisk archeologicznych z wykorzystaniem nowoczesnych metod badawczych, które dają szansę na weryfikację ustaleń naukowych z ograniczeniem do minimum działań destrukcyjnych. Konieczność podjęcia działań w tym zakresie wynika z ustaleń weryfikacji tego zasobu, przeprowadzonej przez NID w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017. Drugim celem szczegółowym Programu jest wspieranie działań mających na celu opracowanie i upowszechnienie wyników zakończonych już badań archeologicznych, które nie zostały dotychczas wprowadzone do obiegu naukowego (ze szczególnym uwzględnieniem badań przeprowadzonych jeszcze w XX w.). Upowszechnienie i wprowadzenie do obiegu naukowego informacji pozyskanych w wyniku badań jest warunkiem wykorzystania tych danych do ochrony dziedzictwa kulturowego i zachowania go dla przyszłych pokoleń.

Można uzyskać dofinansowanie na:

- weryfikację terenową zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków (przede wszystkim tych nieposiadających własnej formy terenowej), w przypadku których ustalenia co do lokalizacji, zasięgu, chronologii i/lub funkcji nie mają wystarczających podstaw naukowych, w przypadku zabytków archeologicznych wpisanych wyłącznie do rejestru zabytków nieruchomych;
- opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych (przede wszystkim tych zakończonych przed 2000 r.).

Wsparcie finansowe w ramach programu będzie kierowane do projektów, które zapewnią wysoką wartość naukową i poznawczą prowadzonych działań.

Więcej na: <https://www.gov.pl/web/kultura/ochrona-zabytkow-archeologicznych4>

Miejsca pamięci i trwale upamiętnienia w kraju

Celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości.

Wspierane są także działania mające na celu upowszechnianie wiedzy na temat miejsc, faktów i postaci związanych z walką i męczeństwem. W sposób szczególny dotyczy to miejsc noszących ślady masowych zbrodni reżimów totalitarnych. Realizacja ustawowych zadań ministra służy podtrzymywaniu i rozpowszechnianiu tradycji narodowej i państwowej. Celem programu jest otoczenie miejsc pamięci i trwałych upamiętnień opieką polegającą w szczególności na:

- naukowym badaniu i dokumentowaniu miejsca pamięci oraz wydarzeń i osób z nim związanych;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy miejscach pamięci;
- zabezpieczeniu i utrzymaniu miejsca pamięci oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- utrwaleniu wartości i autentyzmu miejsc pamięci;
- popularyzowaniu i upowszechnianiu wiedzy o miejscu pamięci oraz jego znaczeniu dla historii, dziedzictwa i tożsamości narodowej.

Więcej informacji na: <https://www.gov.pl/web/kultura/miejsca-pamieci-i-trwale-upamietnienia-w-kraju3>

Premia termomodernizacyjna z Funduszu Termomodernizacji i Remontów

Podstawowym celem Funduszu Termomodernizacji i Remontów jest pomoc finansowa dla inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne i remontowe oraz wypłata rekompensat dla właścicieli budynków mieszkalnych, w których były lokale kwaterunkowe.

Formy pomocy:

- premia termomodernizacyjna: wysokość premii termomodernizacyjnej wynosi 20% kwoty kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia termomodernizacyjnego, jednak nie może wynosić więcej niż: 16% kosztów poniesionych na realizację przedsięwzięcia termomodernizacyjnego i dwukrotnie przewidywanych rocznych oszczędności kosztów energii, ustalonych na podstawie audytu energetycznego,
- premia remontowa,

- premia kompensacyjna.

Z premii mogą korzystać inwestorzy bez względu na status prawny z wyłączeniem jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych, a więc osoby prawne (m.in. spółdzielnie mieszkaniowe i spółki prawa handlowego), jednostki samorządu terytorialnego, wspólnoty mieszkaniowe, osoby fizyczne (w tym właściciele domów jednorodzinnych).

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie

przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia.

Więcej: <https://www.bgk.pl/samorzady/fundusze-i-programy/fundusz-termomodernizacji-i-remontow/>

Środki Funduszu Kościelnego

Fundusz, będący w dyspozycji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych) powstał w oparciu o art. 9 ust. 1 Ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego i § 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 61, poz. 354). Stanowi formę rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie.

Kościelne osoby prawne mogą ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na realizację prac konserwatorskich i remontów obiektów sakralnych oraz kościelnych o wartości zabytkowej.

Dotacje będą przeznaczane na remonty i prace konserwatorskie zabytkowych obiektów sakralnych, w szczególności na remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, ogromowej. W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich, jak np. instrumenty muzyczne, dzwony), a także stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki). Nabór wniosków trwa do 30 listopada każdego roku.

Szczegółowe informacje dotyczące zasad naboru na stronie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji - <https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny>

Środki Europejskie

Bieżące programy w ramach środków pochodzących z Unii Europejskiej ulegają zakończeniu wraz z końcem 2020 roku. Programy w ramach nowej perspektywy budżetowej Unii na lata 2021

- 2027 są obecnie na etapie konsultacji.

Fundusze Europejskie dla Łódzkiego na lata 2021-2027 – to nazwa programu regionalnego, z którego będziemy korzystać w najbliższych latach. Program jest obecnie w fazie konsultacji.

W ramach priorytetu Sprawiedliwa Transformacja finansowane będą projekty rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich, w tym osiedli pogórnicych, zabytkowych układów urbanistycznych i założeń uzdrowiskowych z uwzględnieniem modernizacji energetycznej i ciepłej budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych, w tym inwestycje w inteligentne systemy zarządzania energią elektryczną i ciepłą oraz OZE.

Fundusze Norweskie (Środki z Mechanizmu Norweskiego oraz Europejskiego Obszaru Gospodarczego)

Obecnie realizowana jest już trzecia edycja programu. Polska – podobnie jak w poprzednich latach – jest największym beneficjentem funduszy norweskich i EOG. Jednym z priorytetów jest kultura a tam w ramach tzw. projektów infrastrukturalnych jest możliwość otrzymania środków na renowację obiektów zabytkowych.

Poddziałanie 1.1: Restauracja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego

1. prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane (rozbudowa, nadbudowa, przebudowa, montaż i remont) przy zabytkach nieruchomych oraz w ich otoczeniu na potrzeby działalności kulturalnej (wraz z nadzorami nad tymi pracami), i/lub;

2. ochrona historycznych ogrodów i parków (wraz z nadzorami nad tymi pracami).

Elementy dodatkowe, które są obowiązkowe w każdym projekcie:

1. oferta kulturalna i edukacyjna;
2. szkolenia związane z zakresem projektu, w tym – między innymi – szkolenia zawodowe,
3. kwestie związane z przedsiębiorczością kulturalną, zarządzanie
4. zarządzanie projektem,
5. promocja projektu.

Poddziałanie 1.2: Innowacyjne wykorzystanie infrastruktury dla prezentacji dziedzictwa kulturowego

1. roboty budowlane (budowa, przebudowa, montaż, remont) infrastruktury kulturalnej niewpisanej do rejestrów zabytków prowadzonych przez Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków (wraz z nadzorami nad tymi pracami).

Elementy dodatkowe - obowiązkowe w każdym projekcie:

- a.oferta kulturalna i edukacyjna;
- b.szkolenia związane z zakresem projektu, w tym – między innymi – szkolenia zawodowe, kwestie związane z przedsiębiorczością kulturalną, zarządzanie.
- c.zarządzanie projektem,
- d.promocja projektu.

Maksymalny udział ww. prac w projekcie może wynosić 85% kosztów kwalifikowalnych. Pozostałe 15% kosztów powinno być przeznaczone na:

1. ofertę kulturalną i edukacyjną;
2. szkolenia związane z zakresem projektu, w tym – między innymi – szkolenia zawodowe, kwestie związane z przedsiębiorczością kulturalną, zarządzanie;
3. zarządzanie projektem;
4. promocję projektu;
5. ochronę i konserwację ruchomych obiektów dziedzictwa, w tym: księgozbiorów, archiwów, obiektów muzealnych (tylko dla poddziałania 1.1);
6. digitalizację obiektów ruchomych dziedzictwa (tylko dla poddziałania 1.1);
7. zakup sprzętu do działań kulturalnych i ochrony dziedzictwa kulturowego (tylko niezbędnego do osiągnięcia założonego celu).

Więcej informacji: <https://eogkultura.mkidn.gov.pl/pages/pl/aktualnosci.php>